

ARTĂ ROMÂNESCĂ. ARTA DE A COLECȚIONA

Pornită de cele mai multe ori dintr-un capriciu sau dintr-o ocazie, o colecție de artă ajunge în timp să reflecte ca o oglindă, personalitatea colecționarului. Gestul inițial liber, lipsit de inhibiții devine în timp controlat, crispat uneori, datorită unui program de achiziții care prinde treptat contur. De unde să începi, cum să construiești, ce imagine îți propui să reflecte actul tău ca om de cultură, om de afaceri, iubitor de artă....

Arta românească, pictura în speță în acest caz, oferă multiple repere unui colecționar, dar piața de artă nu e lipsită de riscuri. Încrederea în propriile aprecieri se dobândește greu, pentru că, așa cum arată Jakob Rosenberg, în lucrarea *Criteriul calității în artă*, existența unor criterii obiective pentru stabilirea valorii operei de artă, este relativă, iar lipsa unor garanții ferme și definitive în această direcție, determină relativitatea „gustului”.

Acestei dileme i se alătură incertitudinile datorate circulației, fără precedent în România ca amploare, a falsurilor. O lucrare de Nicolae Grigorescu, Ioan Andreescu sau Ștefan Luchian conferă spectaculozitate oricărei colecții, dar cum să te ferești de capcane, când este cunoscut, de pildă, faptul că numărul tablourilor atribuite lui Grigorescu cu care piața de artă ispitește în acest moment, depășește cu mult cifra celor pictate de maestrul de la Câmpina ...

Prin hățișul de capodopere, tentații și necunoscute, colecționarul ajunge să asimileze cunoștințe de istoria artei, să își educe ochiul, să își cizeleze gustul, să apeleze la instituții acreditate să comercializeze opere de artă sau la experți a căror certificare aduce siguranță în privința autenticității, să cedeze mai rar „ocaziilor” și atunci doar când anamneza piesei convinge.

*

Ne dorim încă un portret academist pentru colecție? Mai degrabă, nu. Chipurile lipsite de expresivitate pe fond neutru pot susține o galerie de portrete de secol XVIII sau XIX într-un muzeu public, dar au rareori capacitatea să aducă intimitate și căldură unei colecții mai mici. Aceste atribute sunt, în schimb, deținute de portretele Biedermeier, în mare vogă din deceniul trei al secolului al XIX-lea, promovate de Friedrich Waldmüller și elevii săi, de la Academia de Arte din Viena. Pictura secolului al XIX-lea, până bine după jumătatea sa, a fost dominată de

genul portretistic, iar mijlocul de veac aduce înnoirea. Anton Chladek, Constantin Lecca, Mișu Popp, iar în Transilvania pictorii sași Theodor Glatz, Heinrich Trenk, maghiarul Miklos Barabàs au fost reprezentanții portretului Biedermeier. Tablourile lor reflectă schimbarea de mentalitate, de gândire, în ceea ce privește relația individului cu societatea, cu lumea. Relația familiară de comunicare pe care tabloul o stabilește cu spectatorul, sentimentul de confort și grație naturală, obținut prin respectul formelor plastice cu contururi clare, prin exploatarea frumuseții detaliului în descrierea veșmintelor, a decorurilor, bijuteriilor, a materialității, strălucirii și eleganței lor și a interioarelor confortabile în care personajele sunt plasate, le face potrivite în aproape orice fel de colecție. Tentante și de succes sunt și lucrările pictorilor care au receptat în creația lor elemente ale romantismului – Heinrich Trenk, Carol Popp de Szathmary – hrănindu-se din pasiunea pentru necunoscut, pentru insolit, pentru descoperirea de teritorii noi, îndepărtate, în căutarea exoticului. Un peisaj romantic poate aduce în colecție un suflu de mister și enigmatic prin prezența ruinelor, a formelor geologice grandioase sau a fenomenelor naturale spectaculoase.

O lucrare de Theodor Aman, artist al cărui nume se încrie printre cele ale celor mai importanți reprezentanți ai picturii românești, poate fi o capodoperă. Lucrările sale explorează o mare varietate a genurilor, de la portret și peisaj, la scenele de gen, scenele alegorice, de luptă etc., naturi moarte cu flori și fructe etc. Discipol al clasicismului, Aman a receptat în creația sa și elemente ale romantismului, ale realismului, ale școlii de Barbizon, și apoi chiar ale impresionismului, care, în sinteza pe care artistul a propus-o, dau naștere unei fermecătoare imagini a efortului artei românești de a recupera decalajul față de cea europeană.

Influența covârșitoare a lui Nicolae Grigorescu asupra picturii românești se datorează în primul rând modernizării radicale pe care a marcat-o, prin desprinderea de tradiția plastică autohtonă, reușind să formuleze specificul românesc în limbaj european. Această radicalizare a evoluției artei românești se reflectă acum în cota la care au ajuns lucrările artistului pe piața de artă, „răzbunând”, într-un anumit fel, discreditarea la care fusese supus în anii interbelici, în antiteză cu Luchian și Andreescu, recuperați chiar prin această fals alimentată opoziție. Azi, prezența deseori alăturată, a unor opere semnate Grigorescu, Luchian sau Andreescu conferă strălucire oricărei colecții.

Una dintre reușitele actualei piețe de artă este reabilitarea sau readucerea cel puțin, în atenția publicului, a unor artiști nedreptățiți de vechea istorie de artă (cei considerați epigoni ai

lui Grigorescu, femeile pictorițe de la sfârșitul sec. al XIX-lea și începutul celui următor, pictorii sași și maghiari ai aceleiași perioade, artiștii școlii de la Baia Mare etc.), judecați trunchiat, superficial sau prin clișee, dintr-o cunoaștere insuficientă a operei lor, lipsa capacității de-a o înțelege sau din motive ideologice. Colecționarii au sprijinit acest proces achiziționând operele lor – la sume accesibile, dar în creștere –, și ale căror calități artistice incontestabile sunt acum redescoperite.

Evoluând în contact permanent cu arta europeană, modernitatea românească și-a cunoscut propriile căi de dezvoltare și în perioada interbelică, datorită modalităților originale de a asimila, prelua și interpreta, ale câtorva dintre cele mai interesante personalități artistice ale epocii. Numărul mare al artiștilor, școliți la München, Paris, Berlin, diversitatea genurilor, a stilurilor, a modalităților de expresie artistică, a tipurilor de înțelegere și abordare a motivelor, frecvența și amploarea expozițiilor probează efervescența fără precedent a vieții artistice interbelice și se reflectă în colecțiile muzeale și particulare de azi, prin cantitate și calitate. Evoluând pe direcțiile trasate de cei doi coloși ai peisagisticii românești, Grigorescu și Andreescu, pictura genului în perioada interbelică se exprimă sub zodia vitalismului solar sau sub semnul reflexivității, al melancoliei meditative. Colecționarul se va îndrepta înspre lucrări interpretate din perspectiva unei atitudini cu care comunică, dar de cele mai multe ori, în cadrul colecțiilor sistematic și temeinic constituite, își găsesc locul ambele abordări, ce pot contura împreună o imagine reală, complexă, asupra fenomenului artistic interbelic.

Anii de după război oferă un peisaj al vieții artistice dominat de eclecticisme și compromisuri. Cu toate acestea, personalitățile artei interbelice nu s-au stins la terminarea războiului și, la instaurarea regimului comunist, unii vor rămâne profesori la Academii de Artă, asigurând o continuare, chiar dacă sugrumată de restricțiile politice, a unei educații de calitate, iar cei mai mulți își vor continua activitatea ocolind abil subiectele moral compromițătoare și eludând transformările impuse de realismul socialist, asigurând colecțiilor de azi opere de excepțională valoare și pentru deceniile șase și șapte.

Arta perioadei comuniste este o demonstrație a capacității artistului de a se lua la întrecere cu conjuncturile politice nefavorabile: „artistul pus la încercare” – în formula lui George Banu, pentru a-și demonstra capacitatea de a rămâne integru, o fundamentare a moralității actului artistic în circumstanțe extreme, în care „opera aliază esteticul cu eticul”.

Artiștii își afirmă și în această etapă subiectivitatea, dreptul de a alege, tematic, stilistic, ferindu-se cu intuiție acută și dexteritate de consemnele cenzurii, și chiar efortul de sincronizare – deși doar parțial și/sau temporar – cu fenomenul artistic internațional. Anii 80 aduc o mișcare de rezistență în pictura din România, prin artiștii grupați în cadrul Atelierului 35, la București, Sibiu, Oradea, Cluj, Timișoara, Sfântu Gheorghe, tineri decizi să sfideze regulile absurde, impunându-și libertatea de expresie, chiar dacă o făceau într-o artă mai degrabă „underground”.

Lucrările realismului socialist, pe de altă parte, ocolite ani buni după 1989, au început să fie re-evaluate, re-considerate și, de la distanța istoriei, să fie acceptate atunci când se impun prin calitatea artistică. O piesă din această etapă, chiar dacă are un subiect agreat de epoca comunistă, poate fi o „piesă de colecție”, în condițiile unei valori artistice intrinsece, aducând și acel plus de inedit, chiar picanterie pentru generația tânără, pe care îl poate proba o lucrare reprezentativă pentru etapa unei dictaturi, o epocă condamnată și condamabilă.

În momentul de față, se pare, viața artistică românească cunoaște o mult tânjită sincronizare cu fenomenul artistic european și mondial, o binevenită diversitate de expresie și o efervescentă a evoluției. Interesul colecționarilor continuă să se îndrepte înspre opere ale artiștilor clasici sau „clasicizați”, născuți înainte de 1930, dar operele acțiونیștilor, de pildă, sunt tot mai căutate, la fel cele ale anilor 80, și sunt tot mai numeroase cazurile de achiziții din galerii sau chiar din ateliere, precum și din / sau în urma defășurării taberelor de creație, ceea ce susține ideea mobilității și evoluției în înțelegere, nuanțare, aprofundare și interes din partea acestor iubitori de frumos.

O artă reprezentativă pentru spațiul românesc, de reală originalitate, evoluată în interdependență cu arta europeană, deși de cele mai multe ori cu un decalaj temporal, puțin sesizabil sau, dimpotrivă, mai accentuat, puternic ancorată în istoria și evoluția societății acestui spațiu, care, chiar dacă nu atinge cotele marilor școli de pictură europene, va face întotdeauna să rezoneze publicul și colecționarii din România. O ofertă generoasă, diversificată, uneori surprinzătoare, din care un colecționar, oricât de selectiv ar fi, își va putea satisface exigența.

Iulia Mesea,
Curator